

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2026 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	4
1.1. Щодо порядку та умов оплати послуг арбітражного керуючого при закритті провадження у справі про банкрутство	4
2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	6
2.1. Щодо забезпечення позову шляхом заборони вчинення будь-яких реєстраційних дій	6
2.2. Щодо оскарження рішень загальних зборів ОСББ у випадку неналежного персонального повідомлення співвласника, який брав участь у таких зборах	8
3. Справи щодо земельних відносин та права власності	9
3.1. Щодо належного та ефективного способу захисту права власності територіальної громади в разі вибуття земельної ділянки поза волею громади	9
4. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	11
4.1. Щодо дії автоматично пролонгованого договору оренди державного або комунального майна після переходу права власності до нового власника	11
4.2. Щодо правомірності включення податку на додану вартість у договір державної закупівлі пожежної автодрабини для реагування на надзвичайні ситуації	12
5. Справи в інших спорах, що виникають із господарських правовідносин	13
5.1. Щодо повноважень спеціалізованої прокуратури у сфері оборони на представництво інтересів держави у спорах про шкоду довкіллю	13
6. Процесуальні питання	14
6.1. Щодо стягнення витрат на відрядження представників сторін для участі в судовому засіданні (проїзд, проживання, добові)	14
7. Справи, пов'язані з виконанням судових рішень	15
7.1. Щодо неправомірності передачі виконавцем майна для реалізації на електронних торгах за наявності чинного арешту, накладеного в межах кримінального провадження	15
7.2. Про накладення арешту на кошти рахунку зі спеціальним режимом без відомостей про його статус	17

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ДП	– державне підприємство
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ЗК України	– Земельний кодекс України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КП	– комунальне підприємство
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПДВ	– податок на додану вартість
ПК України	– Податковий кодекс України
ПП	– приватне підприємство
СП	– судова палата
СТОВ	– сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	– фермерське господарство
ФОП	– фізична особа – підприємець
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Щодо порядку та умов оплати послуг арбітражного керуючого при закритті провадження у справі про банкрутство

Реалізація конституційного права арбітражного керуючого на оплату праці є обов'язковою передумовою закриття провадження у справі про банкрутство незалежно від підстав такого закриття. Це право реалізується шляхом затвердження судом звіту арбітражного керуючого за підсумками процедури з обов'язковим визначенням джерел фінансування витрат. Джерело виплати винагороди залежить від результатів розгляду справи: у разі ліквідації боржника без активів витрати покладаються на кредиторів пропорційно до розміру їхніх вимог, а в разі закриття провадження у справі про банкрутство через погашення боргів – безпосередньо на боржника.

При цьому суди повинні застосовувати критерій фактичного обсягу виконаної роботи, а не лише тривалість процедури. Оплаті підлягають виключно реальні та обґрунтовані дії арбітражного керуючого, що відповідає принципам процесуальної економії та справедливості.

У межах справи про банкрутство ТОВ «Яворина-Трейдінг» на розгляд суду надійшло клопотання Особи-2 про залучення її як представника засновників та закриття провадження у зв'язку з погашенням боргів перед кредиторами. При цьому ліквідатором подано клопотання про чергове продовження строку ліквідаційної процедури на шість місяців для завершення поточних заходів.

Місцевий господарський суд залучив Особу-2 до справи як представника засновників боржника; продовжив строк ліквідаційної процедури ТОВ «Яворина-Трейдінг» на шість місяців. Водночас суд відмовив у закритті провадження, оскільки в межах справи залишаються непогашені витрати ліквідатора та тривають судові спори (ухвала від 16.12.2024).

Суд апеляційної інстанції скасував згадану ухвалу і закрив провадження у справі про банкрутство ТОВ «Яворина-Трейдінг» у зв'язку з повним погашенням вимог кредиторів. Суд наголосив на імперативності норм КУзПБ, згідно з якими факт задоволення вимог є безумовною підставою для припинення процедури банкрутства незалежно від наявності непогашеної винагороди ліквідатора чи інших нерозглянутих скарг.

ОЦІНКА СУДУ

Стаття 90 КУзПБ розмежовує підстави закриття провадження у справі залежно від стадії процедури банкрутства, проте не регулює порядок виплати винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого. Це зумовило формування єдиної правової позиції щодо обов'язкового вирішення питань оплати винагороди й компенсації витрат арбітражного керуючого перед закриттям провадження у справі.

СП КГС ВС висувала, що здійснення повноважень арбітражним керуючим є виключно оплатним процесом, що гарантується Конституцією України та нормами КУзПБ.

Навіть за наявності імперативних підстав для закриття провадження суд зобов'язаний вирішити питання оплати праці арбітражного керуючого. Це є обов'язковою процесуальною дією, яка забезпечує реалізацію права арбітражного керуючого на отримання грошової винагороди та відшкодування витрат.

У випадках відсутності стандартних джерел фінансування суд повинен встановити особливий порядок покриття цих витрат, щоб забезпечити дотримання принципу оплатності послуг та захистити професійні права арбітражного керуючого.

Закриттю провадження у справі про банкрутство, незалежно від підстав такого закриття, має передувати розгляд звіту про виплату винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого.

У питанні оплати послуг арбітражного керуючого за умови недостатності майна боржника, який підлягає припиненню, СП КГС ВС керувалася сталою практикою ВС, виходячи з принципу оплатності праці.

СП зазначила, що в таких випадках (недостатності майна боржника) суд перекладає обов'язок із виплати винагороди та відшкодування витрат ліквідатора на кредиторів як на основних вигодонабувачів процедури банкрутства. При цьому ліквідатор не може бути позбавлений права звернутися до суду із заявою про стягнення з кредиторів банкрута коштів на оплату його грошової винагороди за період виконання повноважень і відшкодування його витрат у справі. Такий підхід базується на обов'язку учасників справи (сторін) нести судові витрати пропорційно до їхньої участі у процесі.

Якщо провадження у справі закривається через погашення вимог кредиторів (пункт 5 частини першої статті 90 КУзПБ), за відсутності інших джерел фінансування винагорода та витрати арбітражного керуючого стягуються безпосередньо з боржника.

СП КГС ВС звернула увагу, що при визначенні розміру винагороди суд має враховувати не тривалість процедури, а обсяг і обґрунтованість фактично виконаної арбітражним керуючим роботи, оскільки оплаті підлягає лише реальний результат, а не період часу, протягом якого тривала означена процедура.

За результатом розгляду касаційної скарги СП КГС ВС зазначила про невідповідність оскарженої постанови суду апеляційної інстанції нормам статті 236 ГПК України та скасувала її, залишивши в силі ухвалу місцевого господарського суду з мотивів, викладених у своїй постанові.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 21.01.2026 у справі № 927/149/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132512193>

2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

2.1. Щодо забезпечення позову шляхом заборони вчинення будь-яких реєстраційних дій

Заходи щодо забезпечення позову можуть бути вжиті судом лише в межах предмета позову. Такі заходи не повинні блокувати господарську діяльність юридичної особи, порушувати права осіб, які не є учасниками судового процесу, застосовувати обмеження, не пов'язані з предметом спору. Відсутність у судовому рішенні вказівки на чітко окреслене вичерпне коло реєстраційних дій, що забороняється вчиняти, створює умови для потенційного обмеження прав та законних інтересів юридичної особи, ризик втручання в її господарську діяльність.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом Виконавчого комітету міської ради до скаржника про визнання недійсним рішення загальних зборів та скасування державної реєстрації змін.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву Виконавчого комітету міської ради про забезпечення позову задоволено. Заборонено державним реєстраторам проводити будь-які реєстраційні дії щодо внесення змін до установчих документів ТОВ, а також щодо зміни відомостей про учасників юридичної особи, які містяться в ЄДР (зокрема, але не виключно, заборонено вносити відомості про виключення Виконавчого комітету міської ради зі складу учасників (засновників) ТОВ, крім того, вносити такі зміни до вирішення справи по суті та набрання законної сили рішенням суду).

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що обранням належного, відповідно до предмета спору, заходу забезпечення позову дотримується принцип співвіднесення виду заходу забезпечення позову із заявленими позивачем вимогами, чим врешті досягаються: збалансованість інтересів сторін та інших учасників судового процесу під час вирішення спору, фактичне виконання судового рішення в разі задоволення позову та, як наслідок, ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача без порушення чи безпідставного обмеження при цьому прав та охоронюваних інтересів інших учасників провадження у справі або осіб, що не є учасниками цього судового процесу.

Під час вирішення питання про вжиття заходів щодо забезпечення позову господарським судам необхідно дотримуватися принципу їх співмірності із заявленими позивачем вимогами. Такі заходи можуть бути вжиті судом лише в межах предмета позову. Під час вирішення питання про вжиття заходів щодо забезпечення позову господарським судам слід враховувати, що такими заходами не повинні блокуватися господарська діяльність юридичної особи, порушуватися права осіб, що не є учасниками судового процесу, застосовуватися обмеження, не пов'язані з предметом спору.

Позивач, звертаючись із позовом у цій справі, обґрунтовував свої вимоги, зокрема, тим, що закріплення статуту у новій редакції положень про виключення учасника, частка якого у статутному капіталі складає менше 50 %, з відповідних підстав переслідує єдину дійсну мету – усунути Виконавчий комітет міської ради від управління товариством та незаконно заволодіти його часткою за рахунок перерозподілу часток між учасниками товариства, а легітимація незаконних підстав для виключення учасників зі складу товариства створює реальну загрозу незворотних наслідків у виді втрати позивачем корпоративного контролю і частки.

Водночас, подаючи разом із позовом заяву про забезпечення позову, позивач обґрунтовував її, зокрема, загрозою подальшого перерозподілу часток товариства на користь інших осіб. Тому вчинення будь-яких реєстраційних дій у ЄДР щодо змін стосовно ТОВ, а саме дій, які стосуються учасника товариства – Виконавчого комітету міської ради (у тому числі його виключення зі складу учасників вказаної юридичної особи або внесення змін до відомостей про нього), може унеможливити захист та поновлення позивачем своїх прав у межах одного судового провадження за його позовом без нових звернень до суду.

КГС ВС зазначив, що, постановляючи ухвалу про заборону вчиняти певні дії, суд повинен чітко визначити, які саме дії забороняється вчиняти, а також окреслити коло осіб, яким заборонено вчиняти певні дії з метою забезпечення позову. Відсутність у судовому рішенні чітко окресленого вичерпного переліку реєстраційних дій, що забороняється вчиняти, створює передумови для потенційного обмеження прав і законних інтересів юридичної особи та ризик неправомірного втручання в її господарську діяльність.

Однак суд першої інстанції залишив поза увагою мотиви та підстави звернення позивача із цим позовом, а саме необхідність захисту його інтересів з метою унеможливлення виключення з товариства на підставі спірних рішень і положень статуту. Суд апеляційної інстанції також залишив без належної уваги такі обставини.

КГС ВС дійшов висновку, що вжиті судом першої інстанції заходи забезпечення позову в частині заборони проведення будь-яких реєстраційних дій (навіть попри наявність формулювання «зокрема, але не виключно») виходять за межі предмета спору та не відповідають критеріям співмірності, адекватності, розумності й збалансованості інтересів сторін.

Водночас у цій ситуації заборона вчинення відповідних реєстраційних дій, спрямованих на виключення позивача з товариства, узгоджуватиметься із предметом спору.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС змінив резолютивну частину ухвали господарського суду, залишеної без змін постановою апеляційного господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.01.2026 у справі № 916/3668/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133348379>

2.2. Щодо оскарження рішень загальних зборів ОСББ у випадку неналежного персонального повідомлення співвласника, який брав участь у таких зборах

Порушення порядку персонального повідомлення співвласника про проведення загальних зборів за умови, що цей співвласник особисто брав у них участь, не є підставою для скасування рішень, ухвалених на таких зборах. Не всі порушення процедури скликання зборів ОСББ є підставою для визнання рішень недійсними. Суд має встановити факт порушення прав позивача, враховуючи баланс інтересів усіх співвласників. Також суду слід утримуватися від зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, у тому числі і шляхом скасування рішень, у разі, якщо вони поза жодним сумнівом підтримані більшістю співвласників і за своїм змістом не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів конкретного співвласника, який оскаржує такі рішення в судовому порядку.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу голови правління ОСББ у справі за позовом скаржниці до ОСББ про визнання недійсним протоколу загальних зборів.

Загальні збори ОСББ ухвалили, зокрема, припинити повноваження голови правління та виключити її з числа осіб, уповноважених вчиняти юридичні дії від імені ОСББ без довіреності. Головою правління було обрано іншу особу. Новообраному голові надали право підпису документів, необхідних для ведення господарської діяльності, судових процесуальних документів тощо.

Позовні вимоги позивачки обґрунтовано неповідомленням її про проведення загальних зборів, порушенням установленого статутом принципу визначення кількості голосів, неможливістю встановити фактичну кількість осіб, які брали участь у голосуванні, участю в голосуванні осіб, які не проживають у будинку або не перебували у будинку в день голосування.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив повністю.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що не всі порушення законодавства, допущені під час скликання та проведення загальних зборів юридичної особи, є підставами для визнання недійсними прийнятих ними рішень. Відсутність доказів повідомлення співвласників про скликання загальних зборів не є підставою для визнання недійсними рішень таких зборів, якщо буде встановлено його присутність (його представника) на оспорюваних загальних зборах.

Суди у цій справі встановили, що хоча докази належного повідомлення позивачки про проведення загальних зборів відсутні, зі змісту протоколу вбачається, що вона особисто брала участь у цих зборах та виступала з окремих питань.

Таким чином, самі по собі допущені відповідачем порушення порядку персонального повідомлення співвласника про проведення загальних зборів в цьому випадку не можуть бути підставою для визнання недійсними оспорюваних рішень таких зборів.

КГС ВС зазначив, що під час розгляду спору про визнання недійсними рішень загальних зборів із підстав порушень, допущених при їх скликанні та проведенні, необхідно встановити факт порушення цим рішенням прав та законних інтересів позивача. У кожному конкретному випадку суд повинен оцінити характер допущених порушень, враховуючи баланс інтересів як позивача, так й інших співвласників ОСББ. Інтереси окремого співвласника можуть не збігатися з інтересами інших співвласників багатоквартирного будинку. Тому, вирішуючи питання щодо визнання недійсними рішень загальних зборів, суди мають враховувати баланс інтересів усіх співвласників і самого ОСББ, уникати зайвого втручання у діяльність ОСББ з питань, які вирішуються на загальних зборах співвласників.

Суд також має утримуватися від зайвого втручання у діяльність ОСББ, зокрема і шляхом скасування рішень, які беззаперечно підтримані більшістю співвласників і за своїм змістом не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів конкретного співвласника, який оскаржує такі рішення в судовому порядку.

КГС ВС взяв до уваги, що матеріали оскаржуваних судових рішень не містять відомостей про звернення інших співвласників багатоквартирного будинку з позовами щодо оскарження спірного рішення загальних зборів ОСББ.

Отже, оскільки загальні збори ОСББ реалізували право на припинення повноважень голови правління та складу правління з дотриманням процедури, передбаченої нормами Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (дії відповідача були правомірними), підстави для висновку про порушене право позивачки відсутні.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення попередніх судових інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.01.2026 у справі № 925/1351/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133382023>

3. Справи щодо земельних відносин та права власності

3.1. Щодо належного та ефективного способу захисту права власності територіальної громади в разі вибуття земельної ділянки поза волею громади

Земельна ділянка, що належить до земель загального користування населеного пункту та розташована в межах червоних ліній автомобільної дороги, не може бути передана у приватну власність, а її відчуження з комунальної власності є таким, що здійснене з порушенням вимог закону. У разі вибуття такої земельної ділянки з володіння територіальної громади поза волею громади належним та ефективним способом захисту є витребування земельної ділянки з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Затвердження органом місцевого самоврядування після відчуження земельної ділянки детального плану території, яким змінюється функціональне призначення відповідної території, саме по собі не легалізує попередні

незаконні рішення щодо приватизації земель загального користування та не усуває порушення права власності територіальної громади.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом Прокуратури в інтересах держави до міської ради та ТОВ-2 про визнання незаконним і скасування рішення органу місцевого самоврядування щодо приватизації земельної ділянки, скасування державної реєстрації права власності та витребування земельної ділянки у власність територіальної громади.

Прокурор обґрунтовував позов тим, що спірна земельна ділянка є землею загального користування населеного пункту, знаходиться в межах червоних ліній автомобільної дороги та відповідно до вимог земельного і містобудівного законодавства не підлягає передачі у приватну власність. Незважаючи на це, міська рада передала земельну ділянку в оренду, а згодом прийняла рішення про її приватизацію шляхом викупу й уклала з відповідачем договір купівлі-продажу.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено повністю: визнано незаконним рішення міської ради, скасовано державну реєстрацію права власності та витребувано земельну ділянку у власність територіальної громади. Суд виходив із того, що спірна земельна ділянка належить до земель загального користування, її приватизація прямо заборонена законом, а прокурор правомірно здійснив представництво інтересів держави.

Постановою апеляційного суду рішення місцевого суду в частині визнання незаконним рішення міської ради та скасування державної реєстрації права власності скасовано, у цій частині в позові відмовлено, а рішення про витребування земельної ділянки залишено без змін. Апеляційний суд дійшов висновку, що саме віндикаційна вимога є належним та ефективним способом захисту порушеного права територіальної громади, оскільки інші способи захисту не забезпечують відновлення такого права.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що відповідно до статті 83 ЗК України землі загального користування населених пунктів не можуть передаватися у приватну власність. Судами попередніх інстанцій встановлено, що спірна земельна ділянка розташована в межах червоних ліній об'їзної дороги, що підтверджується висновками органів містобудування та землеустрою, а отже, належить до земель загального користування.

КГС ВС погодився з висновками апеляційного суду про те, що спірна земельна ділянка вибула з володіння територіальної громади поза волею громади, а тому підлягає витребуванню у приватного власника як належний та ефективний спосіб захисту порушеного права.

За результатами розгляду касаційну скаргу ТОВ залишено без задоволення, судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.01.2026 у справі № 907/642/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133588633>

4. справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Щодо дії автоматично пролонгованого договору оренди державного або комунального майна після переходу права власності до нового власника

Договір оренди державного або комунального майна, строк дії якого закінчився під час воєнного стану, вважається автоматично продовженим на період воєнного стану та чотири місяці після його припинення, якщо балансоутримувач не повідомив орендаря про непродовження договору у тридцятиденний строк із підстав, визначених статтею 19 Закону України «Про оренду державного та комунального майна». Зміна власника майна не припиняє таку пролонгацію.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ у справі за позовом ФОП про усунення перешкод у користуванні майном шляхом виселення. Позовні вимоги обґрунтовано тим, що після придбання об'єкта малої приватизації (нежитлових приміщень) відповідач не звільнив їх після закінчення строку дії договору оренди.

Господарський суд ухвалив рішення, залишене без змін постановою апеляційного господарського суду, про задоволення позову. Суди визнали договір припиненим з огляду на відсутність підстав для його автоматичного продовження відповідно до пункту 5 постанови Кабінету Міністрів України від 27.05.2022 № 634 «Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану» (далі – постанова КМУ № 634).

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що пункт 5 постанови КМУ № 634 передбачає автоматичне продовження договорів оренди без подання заяви орендарем і без прийняття окремого рішення орендодавцем, якщо відсутнє належне та своєчасне повідомлення про непродовження договору. Надіслані орендодавцем листи не є належними доказами припинення орендних правовідносин, оскільки один із них не містив волевиявлення про відмову у продовженні договору, а інший був направлений після спливу встановленого тридцятиденного строку.

КГС ВС також звернув увагу, що під час приватизації спірного майна покупець був обізнаний про чинний і пролонгований договір оренди та погодився з умовами аукціону. За таких обставин звернення з позовом про виселення є проявом суперечливої поведінки і порушує принцип добросовісності.

КГС ВС підкреслив, що відповідно до статті 770 ЦК України зміна власника майна не є підставою для припинення договору оренди, якщо інше не встановлено договором. Оскільки договір оренди був чинним та пролонгованим у силу закону, він є обов'язковим і для нового власника.

За результатами розгляду КГС ВС скасував судові рішення судів попередніх інстанцій та відмовив у задоволенні позову про виселення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.01.2026 у справі № 916/5382/24 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/133666766>

4.2. Щодо правомірності включення податку на додану вартість у договір державної закупівлі пожежної автодрабини для реагування на надзвичайні ситуації

Закупівля пожежної автодрабини для державного пожежно-рятувального загону не підпадає під звільнення від ПДВ, передбачене підпунктом «д» підпункту 4 пункту 32 підрозділу 2 розділу XX ПК України, оскільки цей порядок застосовується лише до товарів оборонного призначення.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу прокуратури у справі за позовом в інтересах держави до ТОВ про визнання недійсним пункту 3.1 договору у частині ПДВ та стягнення безпідставно сплачених коштів.

Прокурор обґрунтовував позов тим, що включення ПДВ до ціни договору є безпідставним, оскільки закупівля здійснювалася за кошти державного бюджету та норми ПК України щодо звільнення від ПДВ застосовуються лише до товарів оборонного призначення, що використовуються в оборонних цілях.

Рішенням господарського суду позов задоволено, пункт 3.1 договору в частині ПДВ визнано недійсним, а з ТОВ стягнуто безпідставно сплачені кошти на користь державного бюджету. Суд виходив із того, що включення ПДВ без належних правових підстав порушує інтереси держави у сфері ефективного використання бюджетних коштів.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у позові відмовлено, оскільки закупівля пожежної автодрабини не є оборонною, а товар використовується для реагування на надзвичайні ситуації. Суд апеляційної інстанції визнав, що положення підпункту «д» підпункту 4 пункту 32 підрозділу 2 розділу XX ПК України не застосовуються до таких закупівель, а включення ПДВ до ціни є правомірним.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що підпункт «д» підпункту 4 пункту 32 підрозділу 2 розділу XX ПК України застосовується виключно до товарів оборонного призначення та не може поширюватися на інші види закупівель. Автодрабина пожежна не є оборонним майном, а закупівля здійснювалася у межах публічних закупівель з метою реагування на надзвичайні ситуації. З огляду на наведене включення ПДВ до ціни товару є правомірним.

ВС підкреслив, що органи Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які здійснюють такі закупівлі, не є державними замовниками у сфері оборони, а отже, норми про звільнення від ПДВ для оборонних товарів не застосовуються.

За результатами розгляду касаційну скаргу прокуратури залишено без задоволення, постанову апеляційного суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.01.2026 у справі № 912/761/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133348369>

5. Справи в інших спорах, що виникають із господарських правовідносин

5.1. Щодо повноважень спеціалізованої прокуратури у сфері оборони на представництво інтересів держави у спорах про шкоду довкіллю

Спеціалізована прокуратура у сфері оборони не має повноважень представляти інтереси держави у справах щодо шкоди навколишньому природному середовищу й інтересів органів місцевого самоврядування. Її компетенція обмежується правовідносинами у сфері оборони та діяльністю спеціальних державних органів. Підзаконні акти не можуть розширювати повноваження органу понад встановлені законом межі.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ДП у справі за позовом заступника керівника прокуратури у сфері оборони до ДП про стягнення шкоди, заподіяної незаконною рубкою лісу, в інтересах держави в особі Державної екологічної інспекції та міської ради.

Господарський суд залишив позов без розгляду через відсутність повноважень спеціалізованої прокуратури у сфері оборони на звернення до суду у справах, що не належать до оборонної сфери. Апеляційний суд скасував ухвалу та передав справу на розгляд місцевого суду, виходячи з того, що наказ Генерального прокурора від 17.05.2023 № 130 «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони» не обмежує повноважень прокуратури, передбачених Законом України «Про прокуратуру».

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС наголосив, що спеціалізовані прокуратури у сфері оборони, утворені наказами Генерального прокурора (зокрема, накази № 75 і № 130), здійснюють представництво інтересів держави саме у сфері оборони щодо визначених суб'єктів, а не у правовідносинах, пов'язаних з охороною довкілля чи діяльністю органів місцевого самоврядування.

Колегія суддів зауважила, що наказ Генерального прокурора від 17.05.2023 № 130 «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони», прийнятий на виконання статті 9 Закону України «Про прокуратуру», є чинним та обов'язковим до застосування, оскільки не суперечить статтям 23, 24 цього Закону та спрямований на розмежування повноважень між спеціалізованими прокуратурами у сфері оборони, окружними й обласними прокуратурами. Ігнорування цього наказу призводить до конкуруючої компетенції та створює ризик виникнення компетенційного конфлікту між різними органами прокуратури.

КГС ВС підтвердив, що спеціалізовані прокуратури у сфері оборони уповноважені представляти інтереси держави виключно у визначених законом сферах, пов'язаних з оборонною діяльністю. Представництво інтересів держави у справах щодо екології чи місцевого самоврядування належить до повноважень територіальних прокуратур, а не спеціалізованих прокуратур у сфері оборони.

КГС ВС погодився з позицією суду першої інстанції про те, що за відсутності належних повноважень на представництво інтересів держави позов спеціалізованої

прокуратури у сфері оборони вважається підписаним особою, яка не має права його підписувати, а отже, підлягає залишенню без розгляду.

КГС ВС задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.01.2026 у справі № 921/190/25 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133448195>

6. Процесуальні питання

6.1. Щодо стягнення витрат на відрядження представників сторін для участі в судовому засіданні (проїзд, проживання, добові)

Витрати сторони на відрядження своїх представників до суду для участі в засіданні суду касаційної інстанції є судовими витратами, оскільки участь у судовому засіданні – це процесуальна дія, а прибуття до суду в іншому місті є об'єктивно необхідним для реалізації права на захист.

КГС ВС ухвалив постанову, якою касаційну скаргу ТОВ залишив без задоволення, а постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду – без змін.

Військові частини звернулися до КГС ВС із клопотанням про стягнення з ТОВ судових витрат, пов'язаних із відрядженням представників до іншого міста для участі в судовому засіданні у суді касаційної інстанції.

ВС розглянув клопотання військових частин у порядку письмового провадження щодо стягнення судових витрат із ТОВ.

КГС ВС встановив, що представники військових частин брали участь у судовому засіданні у порядку самопредставництва, а заявлені витрати підтверджені наданими представниками належними доказами: наказами про відрядження, проїзними документами, рахунками за проживання та звітами про використання коштів.

КГС ВС зазначив, що витрати сторони на відрядження своїх представників до суду для участі у судовому засіданні (проїзд, проживання, добові) є судовими витратами, оскільки участь у судовому засіданні – це процесуальна дія. Якщо судове засідання відбувається в іншому місті, прибуття до суду представника сторони є об'єктивно необхідним для реалізації права на захист. Відповідно, витрати на проїзд та проживання представника сторони, який є її працівником і бере участь у справі в порядку самопредставництва, є витратами, пов'язаними із вчиненням процесуальних дій.

Хоча ГПК України прямо не виокремлює витрати сторони у справі на відрядження своїх працівників як окремий вид судових витрат (на відміну від витрат на професійну правничу допомогу), проте такі витрати охоплюються змістом пункту 4 частини третьої статті 123 ГПК України.

КГС ВС визнав такі витрати обґрунтованими, співмірними та безпосередньо пов'язаними з розглядом справи.

За результатами розгляду КГС ВС задовольнив клопотання військових частин і стягнув витрати, понесені у суді касаційної інстанції.

Детальніше з текстом додаткової постанови КГС ВС від 28.01.2025 у справі № 916/4944/24 можна ознайомитися за посиланням: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/133666805>

7. Справи, пов'язані з виконанням судових рішень

7.1. Щодо неправомірності передачі виконавцем майна для реалізації на електронних торгах за наявності чинного арешту, накладеного в межах кримінального провадження

Дії приватного виконавця щодо передачі нерухомого майна на електронні торги за наявності чинного арешту, накладеного у кримінальному провадженні, суперечать нормам КПК України та нівелюють призначення арешту як забезпечувального заходу. Накладений у межах кримінального провадження арешт на майно боржника в будь-якому разі є перешкодою для реалізації такого майна, у тому числі шляхом проведення аукціону.

Продаж майна боржника з публічних торгів у виконавчому провадженні за наявності чинного його обтяження арештом у кримінальній справі може бути підставою недійсності правочину з відчуження такого майна чи визнання незаконними дій державного виконавця у виконавчому провадженні, якщо таке обтяження має вищий пріоритет порівняно з іпотекою та арештом нерухомого майна, накладеним виконавцем у межах виконавчого провадження.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу приватного виконавця на ухвалу господарського суду, залишену без змін постановою апеляційного господарського суду, якою визнано неправомірними дії приватного виконавця щодо оголошення аукціону і передачі на реалізацію нежитлових приміщень через електронні торги (СЕТАМ) у виконавчому провадженні та зобов'язано приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника).

Судові рішення мотивовано тим, що дії стосовно передачі приватним виконавцем нерухомого майна для реалізації на електронних торгах за наявності чинного арешту, накладеного в межах кримінального провадження, суперечать ухвалі слідчого судді, положенням статті 170 КПК України та нівелюють саме призначення арешту як забезпечувального заходу у кримінальному провадженні. Тому вони не можуть вважатися правомірними.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що постановою приватного виконавця відкрито виконавче провадження з виконання наказу про стягнення 6 013 204,68 грн із ТОВ (боржник). Відповідно до постанови приватного виконавця на усе майно ТОВ накладено арешт.

Разом із цим у матеріалах справи наявна ухвала районного суду у кримінальному провадженні, відповідно до якої накладено арешти на майно,

належне ТОВ на праві власності, із заборонаю користування та розпорядження, а саме на: будівлю, земельну ділянку, нежитлові приміщення.

Згідно з частиною першою статті 170 КПК України арештом майна є тимчасове позбавлення підозрюваного, обвинуваченого або осіб, які в силу закону несуть цивільну відповідальність за шкоду, завдану діяннями підозрюваного, обвинуваченого або неосудної особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, а також юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у разі якщо до такої юридичної особи може бути застосовано захід кримінально-правового характеру у виді конфіскації майна, можливості відчужувати певне його майно за ухвалою слідчого судді або суду до скасування арешту майна у встановленому цим Кодексом порядку. Відповідно до вимог цього Кодексу арешт майна може також передбачати заборону для особи, на майно якої накладено арешт, іншої особи, у володінні якої перебуває майно, розпоряджатися будь-яким чином таким майном та використовувати його.

Статтею 533 КПК України передбачено, що вирок або ухвала суду, які набрали законної сили, обов'язкові для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також для усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб, і підлягають виконанню на всій території України.

Отже, арешт, накладений у межах кримінальної справи, є заходом забезпечення кримінального провадження, застосованим згідно з нормами КПК України, і його скасування відбувається в порядку, визначеному статтею 174 КПК України.

Однак матеріали справи не містять доказів звернення приватного виконавця або стягувача до слідчого судді з клопотанням про зняття арешту зі спірного майна та відповідне виключення майна з-під арешту. Отже, накладений у межах кримінального провадження арешт на майно боржника є в будь-якому випадку перешкодою для реалізації такого майна, в тому числі шляхом проведення аукціону.

Крім того, арешт і заборона відчуження майна боржника ТОВ, які було накладено ухвалою районного суду, застосовані раніше, ніж арешт приватного виконавця у виконавчому провадженні на користь стягувача, що свідчить про незаконність дій приватного виконавця щодо реалізації нерухомого майна.

КГС ВС зазначив, що продаж майна боржника з публічних торгів у межах виконавчого провадження за наявності чинного обтяження у виді арешту, накладеного у кримінальному провадженні, може бути підставою недійсності правочину з відчуження такого майна чи визнання незаконними дій державного виконавця у виконавчому провадженні, якщо таке обтяження має вищий пріоритет порівняно з іпотекою та арештом нерухомого майна, накладеним виконавцем у межах виконавчого провадження.

При цьому КГС ВС зауважив, що господарський суд не вправі самотійно вчиняти ті чи інші дії, пов'язані зі здійсненням виконавчого провадження, замість

державного виконавця (наприклад, відкривати або закінчувати виконавче провадження), але може зобов'язати державного виконавця вчинити передбачені законом дії, від здійснення яких той безпідставно ухиляється.

КГС ВС погодився з висновками судів передніх інстанцій про наявність підстав для часткового задоволення скарги боржника на дії приватного виконавця щодо оголошення аукціону та передачі на реалізацію нежитлових приміщень, на які було звернуто стягнення.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення попередніх судових інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2026 у справі № 902/133/24 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133318751>

7.2. Про накладення арешту на кошти рахунку зі спеціальним режимом без відомостей про його статус

Виконавець має право накладати арешт на кошти боржника в межах суми стягнення під час відкриття виконавчого провадження, навіть якщо на рахунок зараховуються пенсійні чи соціальні виплати, за відсутності інформації про спеціальний режим такого рахунку. Сам факт накладення арешту не є зверненням стягнення та не означає автоматичного списання коштів.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу фізичної особи у справі за скаргою скаржника на дії державного виконавця.

Скаргу обґрунтовано, зокрема, тим, що рішення суду, на підставі якого відкрито виконавче провадження, не набрало законної сили, арешт накладено на рахунок зі спеціальним режимом.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні скарги на дії державного виконавця відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо обов'язку боржника доводити спеціальний статус коштів на рахунку для зняття арешту та правомірності дій виконавця за відсутності такої інформації КГС ВС зазначив таке.

У випадках, коли рахунок боржника не має спеціального режиму використання та на нього зараховуються кошти з різним цільовим призначенням (не лише пенсійні / соціальні), банк може не мати інформації про характер таких надходжень і, відповідно, не знати, які саме кошти підлягають арешту, а які – ні. У такому разі арешт підлягає зняттю виконавцем на підставі поданих боржником документів із підтвердженням, що арештовані кошти є саме пенсійними коштами боржника (соціальними виплатами).

У разі, якщо банк не повідомив державного виконавця, що рахунок, на якому знаходяться кошти боржника, є рахунком зі спеціальним режимом використання, або боржник не довів належності арештованих коштів до пенсійних (або інших

соціальних виплат), дії державного виконавця щодо накладення арешту на кошти на цьому банківському рахунку та їх подальше списання не можна вважати протиправними.

КГС ВС зауважив, що обов'язок державного виконавця полягає у знятті арешту з рахунку боржника саме за умови надання такої інформації про рахунок банком або боржником.

Сам факт накладення арешту на рахунок не є тотожним зверненню стягнення на кошти, що на ньому перебувають. Наявність арешту лише блокує розпорядження коштами, однак не передбачає автоматичного списання пенсій чи інших соціальних виплат, що охороняються законом. Відтак такий арешт може бути знятий після з'ясування спеціального правового режиму рахунку.

За результатом розгляду касаційної скарги рішення попередніх судових інстанцій залишені без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.01.2026 у справі № 204/9551/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133448155>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 18 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua